Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

JØRGINE ABILDGAARD

SAA SEJRER LYSETS DEN GODE SAG

SÆRTRYK AF SNOGHØJBOGEN 1939

»En vestjysk Kulturpersonlighed« hedder Bogen om Else Marie Pedersen (ved Børge Strandnæs). Paa Titelbladet staar Thorvaldsens skønne Hebe.

Hvem var Else Marie Pedersen? Hun var en af de mange, men den sjældne blandt Markens Blomster. Vi slaar op i Bogen og finder et Billede Side 23: Else Marie Pedersen og nogle Kammerater i Gymnastikdragt. Hun var i sin Ungdom i Sally Högströms Hold paa Askov Højskole. Det var i 1886. Sidst, jeg saa hende, var paa Snoghøj Banke til Snoghøjfesten. Da var hun gammel, men Fællesskabet er jo evig ungt. Vi forandres fra Aar til Aar, men Fællesskabet er det samme. Det var *hun* et Udtryk for. Derfor nævnes hun nu iblandt os.

Hendes Historie er kort denne: Født i Kalvslund ved Ribe 1857 i et Hjem, hvor hun opdroges ved strengt Arbejde og under gammeldags Formalisme. I Ungdommen søger hun Højskolen. I 1893 bliver hun gift med Lærer P. K. Pedersen i Sundby paa Falster, og her ligger de tyve Aar af hendes Liv. I 1913 flyttede Ægteparret til Askov, hvor de boede sammen med Sønnen Jørgen Bukdahl. Her døde Manden i 1921 og Else Marie i 1937.

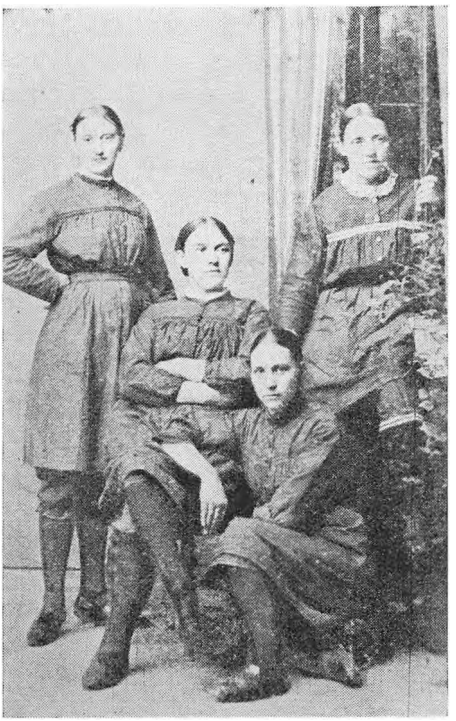

Else Marie Pedersen (yderst til venstre) og nogle Kammerater i Gymnastikdragt.
De var med i Sally Högströms første Gymnastikhold paa Askov 1886.

Else Marie Pedersens aandelige Levnedsløb blev rigt. Og det blev udpræget. Der har været Stof i hende. Men det er ikke nok. *Der har været noget hele Tiden, der brugte Stoffet,* brugte den stærke Natur. Naar der er sagt, at hendes Barndomshjem var præget af Vinteren aandeligt talt den Gang, saa er det ikke ganske rigtigt. Hendes Far havde ikke langt til Kingos Salmebog. I det dejlige Stykke, Else Marie Pedersen skrev paa sine gamle Dage: »Da Julen kom

til den gamle Gaard,« fortæller hun om Hjemmets Afhængighed af Kingo, og naar hun siden levede i Aandens Kraft og ikke netop mindst op under de graa Haar, saa skal man nok søge til Bunds *her* for at forstaa Sammenhængen. Derfor er det vel lige sandt, at der kom et Vaarens Gennembrud, et Aprilsvejr hen over hendes Sind, som virkede næsten som en Rus, da Sindene i den gamle Gaard, og Else Maries med, fandt sig selv i Foraarssolens Bad, fandt sig selv indfanget af Tonerne, der nu vældede frem i Danmarks folkelige Vækkelsestid.

Det var først Morten Eskesens Sange, der naaede dem. Det var noget andet end Sangene om Amanda og Herman og de andre poesiforladte Viser fra Markedet i Ribe. Og saa kom Bjørnsons Sange. Grundtvigs Salmer og Sange var i Følget. En uendelig Rigdom. Og Else Marie havde Brug for Næring! Kingo havde lært hende at hungre. — (Ja, nu maa jeg tænke paa Grundtvigs Barndom: Gamle Malene Jensdatter, der sang Kingos Salmer, var Læremester for Drengen, saavel som Moderen med Bogen og med sin Tale var det.) Hvor gælder det om, at vi hører noget som Børn! Der kan jo kun komme Liv af Liv ogsaa i Aandens Verden!

Det Liv, der var i Else Maries Hjem — var det end dybt rindende: det var der. Og derfor fik hun aldrig Dødvandenes Ro i Sjælen. Fremad! »Over de høje Fjelde«. Det var Sangen, der varmede og forjættede blandt de unge. Der var Højde og Friskluft. Stærke Vingeslag. Hverken dit eller mit Mod maa briste mod Murkanten. Aah, nej, lad os faa Stigningen først! Amanda og Herman kunde blive siddende tilbage i deres søde Snak. (Det tilsvarende møder vi i Nutiden, da hvert Slægtleds Ungdom — om alt er, som det skal — længes og haaber imod det forjættede Land. Ogsaa nu kommer Tonerne og Poesien og bærer det unge Sind

opover — og den, der oplever det, glemmer eller hører slet ikke vore Markedsviser og Refrain'ers flove Gøgl.)

Else Marie *vilde paa Højskole,* og hun kom det. Men der er mere bagved endnu: Da hun var lille, oplevede hun 1864, og Landmaaleren kom og skar Fødegaardens Marker igennem. Marken blev senere ordnet saadan igen, at Gaarden fik sin Jord i Danmark; men alt dette har gjort Indtryk: Else Maries Hjem oplevede Nederlaget. Nederlaget, der ramte Folket, blev en personlig Byrde, blev et Aag paa de bedste, de stille Hjem. De gamle kendte saavist til Tyngden. I deres Kristendom laa Tyngden dybt. Ser vi de gamle Salmebøger efter, er de slidt, hvor vi læser et Vers som dette:

Kom Hjerte, tag dit Regnebrædt,
skriv op dit Livets Dage,
se til, at du kan sanse ret
og tænke lidt tilbage.
Hvad har du gjort de mange Aar,
du har i Verden levet?
Tænk, trygge Sjæl, at al Ting staar
i Herrens Bog opskrevet.

I Else Maries Hjem kunde det ske, at Faderens Finger fulgte disse Linjer. Og Mor sad hos og alle Børnene. Men fik de Kingos Forløsningstone frem, saa har den vel lydt sødt »Som den gyldne Sol frembryder —!«

Hvad betyder ikke saadanne Oplevelser for et Menneskes Liv senere! Senere er der haardt Brug for den Realitet: Jeg *har set nogle,* der levede under Aag, det Aag, der gør til Menneske ret.

Ja, der var Aag at bære. Og nu det folkelige Nederlag. Tabet af Sønderjylland. Her var ogsaa et Regnskab.

Men nu erfarede Else Marie, at Nederlag kan overvindes. Det tabte udad skulde vindes *indad.*

Af de skjulte og stærke Rødder brød et Mylder, et Foraar frem, da den levende, den aandelige Sang vederkvægende naaede Rødderne. Grundtvig, der havde døjet det altsammen: Nederlaget (Er du selv en Kristen? Mig tyktes, at Staven var over mig brudt.) Sorgen over Tabet af Sønderjylland. *Han gik foran:* Kristus stod jo op af Døde — thi synger lydt og sjæleglad! Og Danmark er ikke en synkende Skude. Se, Haabet stiger af tunge Skyer, højt som aldrig før! Ved et levende Folkeliv skal vi kalde Sønderjylland tilbage! Du maa tro, saa sker det. Du maa have Kærlighed, du maa bære Haab, saa sker det umulige! Alt dette sang Grundtvig. Og efterhaanden sang Hjemmene med. Der erobredes med Sang og Salme. Et underligt Felttog, der begyndte.

Hvordan det begyndte, hører vi om i Bogen her. Men først om Julehøjtiden. Else Marie fortæller:

»Det var ind i Advent, at vi begyndte at tælle Ugerne til Jul. Den var som et lille Lys, der skinnede langt forude og skinnede klarere, jo nærmere vi kom. Og nu kom de sidste Uger før Jul, hvor Mørket næsten gik i ét. Men vi mærkede det ikke. Thi Forventningen tændte Lys i vort Hjerte, opførte et skinnende Tempel derinde; alt, hvad vi gjorde, lagde ligesom Sten til Sten; vi mærkede ikke Trætheden, alt Arbejde var ligesom mærket med hemmelige Tegn af det, der skulde komme.«

Og vi læser senere:

»Ind under Aften kunde Fattigfolk komme forsigtigt over Gaarden med deres Knytter og Bylte. De bad om Lys, Brød og Kød. Mor vidste det og havde lagt rigeligt til Side. Jeg glemmer aldrig deres Øjne, naar de sagde: Mange Guds Tak! Og saa forsvandt de ud i Gaardens Halvmørke. Mor

forrede en Taare af Øjet. Vi forstod vel ikke helt, at med de fattige var Julen nu kommet helt ind i den gamle Gaard. — Og saa var det Juleaftensdag. Og i Taagen kunde vi høre Klokken oppe fra Kirken. Julen blev ringet ind, og Julens Tempel var færdigbygget i Barnehjertet. Snart skulde de straale af Lys. Nej, ikke Juletræslys; Juletræ kendte vi ikke, men af Lys af mere uforbrændelig Art; Lys, der skinner for mig endnu, da jeg er langt over Støvets Aar og nær Gravens Bred. De Lys, Mor da tændte paa det lange, hviddugede Bord, har skinnet gennem 70 Aar, og de vil skinne ind i Gravens mørke Bo; og det vil være det Lys, jeg skal se paa den anden Side. Thi Paaske og Pinse udsprang af Jul.«

Og saa kommer det:

»Derefter sang vi: »Af Højheden oprunden er.« Grundtvigs Julesalmer var jo endnu ikke kendt af de ældre, men derimod havde vi længe sunget dem i Skolen. Det Øjeblik husker jeg tydeligt, da Far tog Salmebogen og rykkede Lyset hen, saa han bedre kunde se. Det var den evangeliskkristelige Salmebog, selv om vi ogsaa havde Pontoppidans; vi havde jo hørt til Slesvig, hvor den havde været i Brug. Han bøjede Hovedet over Bogen for bedre at kunne se og sang med sin klare, rene Stemme, mens vi Børn stemte i med, saa godt vi kunde, uden helt at fatte de stive, knudrede Ord:

Hvor saligt er mit Hjerte nu,
mit et og alt er Jesus du!
Den første og den sidste.
Du hente mig til Lov og Pris
i Himmeriges Paradis.

Far lukkede Bogen i. Ja, saa kan I, Børn, sagde han og nikkede. Og saa tog vi fat paa Grundtvigs Julesalmer.

»Dejlig er den Himmel blaa«, »Et Barn er født i Bethlehem«. Og Far sad og smilede og nynnede med. Den gamle Jul med den nye Tekst blev sunget ind i den gamle Gaard, den Jul, Grundtvig mere end nogen gjorde til Børnenes Fest. Det er gennem en saadan Aften, at Grundtvig fik den store Indflydelse i Danmark; han sejrede i Barnehjerterne og derigennem i Forældrenes. Og da vi blev voksne, glemte vi det aldrig. Gennem disse Salmer skinnede Skæret fra hans lyse Barndoms Jul i Udby og den ensomme Jul i Tyregod ude paa den jydske Hede. Nu skabte han Julens Barnefællesskab mellem os alle. Selv sad han nu som ældgammel Mand derovre i København. Det var underligt at tænke paa. Og naar vi som voksne uvilkaarligt søgte derhen, hvor Haandens og Aandens Gerning skete i hans Navn og Aand, saa ligger der dette Barneminde bagved, en Juleaften i en vestjydsk Bondegaard, hvor lyse Barnestemmer synger hans Julesalmer, saa det lave Loft løftede sig, saa vi ligesom kunde høre Himmeriges Gænger gaa.«

Og her skal et fortryllende Billede med af en lille Pige:

»Saa kom vi i Seng. Men jeg havde hørt fortælle, at Klokken 12 Julenat rejste alle Dyr sig op for at hilse og hylde den Frelser, der var født i en Stald og lagt i et Krybberum. Og da Stueuret snurrende begyndte at falde i Slag til 12, listede jeg mig op, tændte Lygten og gik ud i Stalden for at se Dyrene rejse sig. Men de laa nok saa fredeligt og tyggede Drøv og vendte langsomt Hovederne imod mig; men i min Skuffelse trøstede jeg mig med, at Klokken nok gik galt, og at det var derfor.«

Barnemindet i Sang og Salme ligger bagved Else Maries Trang til at søge Højskolen. Det er mere end en Indskydelse, en Tilfældighed, naar en ung gaar til et Møde for at

høre. Aanden er i Virksomhed og har været det, før hun selv ved. Nu gik Else Marie hen for at høre Jens Nørregaard, en af den gamle Højskoles stærke Ordførere. Og han talte saadan, at den unge nu var klar over, at der maatte ske noget. (En rig Forkynder og en herlig Tilhører! Der saas, og Ordets Sæd spirer med det samme.) Paa Askov gik saa Dørene op til Oplysningens Verden, til Bøgernes Skatkamre, til Poesiens Riger, til Fortællingens Gaade.

Med disse Oplevelser bliver Else Marie Pedersen Skolelærerkone paa Falster, og Hjemmet bliver godt for Folk at komme i; men ikke mindst blev der en god Skole. Her var Liv og glade Dage. Selv skriver Else Marie Pedersen om de Arbejdsaar, de forunderligt indholdsrige Dage: Jeg maatte jo op og begynde Dagens Gerning; men aldrig har den faaet en saa festlig Indvielse som i disse Aar. Dette myldrende Liv, Børnene, der var hidsige paa Liv og Lære. Ja, nu er de forlængst voksne og strider med det Liv, de saa barneglade greb imod. Hun fortæller om Skovballet, hvortil de marcherede med Flag og Musik, og hvor de dansede Svensk Maskerade og Polka. Her greb hendes Mand, Degnen, i en Pavse Musikantens Violin, og nu spillede han de nye Sange, og Børnene sang, mens Forældrene stod rundt om og lyttede. Jo, Børnene sang de nye, baarne Sange, de sang et friere Syn ind i Hjemmene. Denne Barneskole, paavirket af Grundtvig, Kold og Birkedahl, var en Hjemmets Skole, et Sted, hvor der var umiddelbar Tillid, fordi der laa en Virkelighed til Grund, der var mere end Læren. Det var Aandens Virkelighed, der gav alle Mennesker Værdighed og lige Værdighed. I et saadant Skole- og Hjemliv, i et saadant folkeligt Liv byggedes Landet op — Hjem for Hjem, Skole for Skole. Hvad udad tabt —

I de sidste 5 Aar, Else Marie Pedersen levede, fra de 75 til 80, udfoldedes hendes Styrke maaske allermest. Unge Højskoleelever og Lærere kom og gik hos hende og forbløffedes over hendes Humor, hendes levende Sans for Litteratur og for Poesi; altsammen ikke en fritflyvende, litterær Interesse, men noget, der til syvende og sidst var bundet — vistnok mere til Barndommens Kingo end Ungdommens Grundtvig.

Hvem var Else Marie Pedersen? En Repræsentant fra et forgangent Vaarbrud, et Menneske, for hvem noget skete. Vi træffer hende som Sally Högströms Gymnast. Hun var levende interesseret i den nye svenske Gymnastik, der faldt saa godt sammen med Ungdommens Længsel og Trang, i Pagt, som den Gymnastik blev med Højskolens Sang. Hendes Gerning som hendes Mands Virke er at ligne ved den frugtbargørende, muntre Bæks Løb gennem Enge. Livets Løbebane blev til Gavn og Grøde. I disse for Verden skæbnesvangre Dage sidder mangen én med Langfredagsmørket næst. Da skal vi huske Kingos dybe Smil til forgangne Slægter og Grundtvigs Kæmpeskridt — Barn, som han var!

Jo, Else Marie var én af de mange, »og det er det fine ved det«, som H. C. Andersen siger.